

СИЛАБУС

(обов'язкова навчальна дисципліна)

Стратегічні напрями розвитку аграрної галузі і підприємств

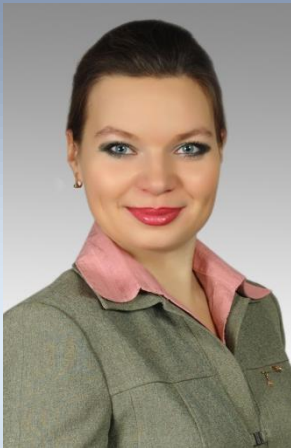
Освітньо-наукова програма «Економіка»

Спеціальність 051 Економіка

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Освітній ступінь доктор філософії

Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій

Розробник: Юлія Самойлик, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор

Гарант: Юлія Самойлик, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор

Полтава
2021/2022 н.р.

Опис навчальної дисципліни та інформація про розробника

Назва навчальної дисципліни	Стратегічні напрями розвитку аграрної галузі і підприємств
Назва структурного підрозділу	Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин
Мова викладання	державна
Контактні дані розробника	Викладач: Самойлик Юлія, доктор економічних наук, доцент Контакти: ауд. 473, навчальний корпус № 4, e-mail: juliia.samoilyk@pdaa.edu.ua , https://www.pdau.edu.ua/people/samoilyk-yuliya-vasylivna
Рівень вищої освіти	доктор філософії
Спеціальність	Освітньо-професійна програма «Економіка», Спеціальність 051 Економіка галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Передумови для вивчення навчальної дисципліни	Передумовами для вивчення дисципліни «Стратегічні напрями розвитку аграрної галузі і підприємств» є навчальні дисципліни, які мають бути вивчені здобувачами наукового ступеня доктора філософії раніше при навчанні на освітньому рівні «Магістр». Вивчення курсу базується на законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України та інших нормативних актах та документах, які регулюють та впливають на економічну діяльність підприємства та механізм формування стратегії підприємства.

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: опанування загальних питань стратегічного розвитку аграрної галузі та підприємств цієї сфери, стратегічного аналізу, обґрунтування вибору моделі стратегії, характеристика комплексної і функціональної стратегії розвитку галузі і підприємств.

Основні завдання навчальної дисципліни: формування уявлення про загальнотеоретичні основи стратегічного управління в аграрній сфері; виявлення особливостей стратегічного розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері; опанування теоретико-методичних основ стратегічного планування; характеристика місця стратегічного планування у системі галузевого управління та менеджменту підприємства; ознайомлення із сучасним станом та напрямками розвитку методики опрацювання стратегії підприємства; надання здобувачам вищої освіти практичних навичок для самостійного здійснення необхідних робіт на усіх етапах дослідження, опрацювання та реалізації заходів щодо забезпечення ефективного стратегічного розвитку аграрної галузі та підприємств.

Компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми і проводити наукові дослідження на відповідному рівні.

ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) під час дослідницької діяльності та вирішення комплексних проблем в галузі економічної науки.

Фахові компетентності:

ФК 2. Здобуття глибинних знань з економіки, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових економічних знань, оволодіння відповідною термінологією.

ФК 3. Здатність працювати самостійно у проведенні наукового пошуку, оцінювання і узагальнення одержаних результатів дослідження, використовуючи сучасні освітні та дослідницькі технології у сфері економіки.

ФК 6. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

ФК 7. Вміння розробляти і обґрунтовувати рекомендації, що мають практичну значущість для досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях в поточному і в перспективному періодах.

ФК 9. Здатність до управління науковими проектами, реєстрації прав інтелектуальної власності.

ФК 12. Здатність визначати та критично оцінювати ключові тренди соціально-економічного розвитку та застосовувати їх для формування нових моделей економічних систем та процесів у науковій роботі.

ФК 13. Здатність проводити наукові дослідження світового господарства та міжнародних економічних відносин, адаптувати закордонний досвід до особливостей національної економіки і діяльності суб'єктів господарювання.

Програмні результати навчання:

ПРН 7. Формулювати нові гіпотези та наукові проблеми у сфері економіки, пропонувати належні підходи та методи їх перевірки.

ПРН 9. Вміти розробляти практично значимі пропозиції щодо підвищення економічної ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях.

ПРН 10. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

ПРН 13. Вміти ініціювати, планувати, розробляти і обґрунтовувати проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

ПРН 15. Вміти використовувати в індивідуальних і колективних дослідженнях актуальних проблем економіки кращі закордонні практики пошуково-інноваційної діяльності, ефективно співпрацювати в міжнародних проектах, за науковим, координаційним, організаційним, інформаційним, видавничим та експертним напрямками співпраці.

Методи навчання:

ПРН	Методи навчання
ПРН 7. Формулювати нові гіпотези та наукові проблеми у сфері економіки, пропонувати належні підходи та методи їх перевірки.	Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: - за джерелом знань: МН 1 – словесні методи: лекція; розповідь-пояснення;
ПРН 9. Вміти розробляти практично значимі пропозиції щодо підвищення економічної ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях.	МН2 – наочні методи: демонстрування; спостереження; МН3 – практичні методи: практичні роботи; розрахункові роботи, конспектування;
ПРН 10. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.	- за ступенем керівництва: МНСР2 - робота під керівництвом викладача: самостійна робота; розв'язування задач; виконання практичних завдань;
ПРН 13. Вміти ініціювати, планувати, розробляти і обґрунтовувати проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.	- за логікою (МНЛ): МНЛ 1 – індуктивний – метод навчання, що забезпечує перехід від часткового до загального, від конкретного до абстрактного (викладач подає і пояснює факти, наводить приклади, демонструє досліди, наочні посібники, підводячи до узагальнення, виведення правил, законів, нових понять – студенти засвоюють окремі факти, роблять висновки, узагальнюють навчальний матеріал);
ПРН 15. Вміти використовувати в індивідуальних і колективних дослідженнях актуальних проблем економіки кращі закордонні практики пошуково-інноваційної діяльності, ефективно співпрацювати в міжнародних проектах, за науковим, координаційним, організаційним, інформаційним, видавничим та експертним напрямками співпраці.	МНЛ 2 – дедуктивний – метод навчання, що забезпечує перехід від загального до часткового, від абстрактного до конкретного, процес логічного переходу від деяких припущень, посилянь до їх наслідків, висновків (викладач повідомляє загальне положення, формулу, закон, згодом поступово підкріплює їх конкретними прикладами, наводить окремі випадки, конкретні завдання – студенти сприймають загальні положення, формули, закони, потім засвоюють висновки, наводять власні приклади); МНЛ 4 – аналітичний – метод навчання, що передбачає виокремлення частини з цілого і має такі компоненти: осмислене сприйняття інформації, виокремлення суттєвих ознак і відношень, поділ на елементи і знаходження вихідної структурної одиниці; осмислення зв'язків, їх синтез; МНЛ 5 – синтетичний – метод навчання, що передбачає уявне або практичне поєднання виокремлених шляхом аналізу елементів в єдине ціле і забезпечує пізнання конкретного через єдність різноманітного і здійснюється переважно на теоретичному рівні пізнання; МНЛ 6 – порівняння – метод навчання, що полягає у виявленні подібності та відмінностей між предметами і явищами і передбачає такі дії: визначення об'єктів порівняння; виявлення основних ознак; зіставлення; знаходження подібності чи відмінності; знакове оформлення результатів

	<p>порівняння (складання таблиці, плану, схеми чи моделі);</p> <p>МНЛ 7 – узагальнення – метод навчання, що полягає в переході між менш загальних до більш загальних знань, абстрагуванні та знаходженні спільних ознак і передбачає такі дії: добір типових фактів, знаходження основного; порівняння; первинні висновки, їх теоретична інтерпретація; аналіз діалектики розвитку явища; знакове оформлення результатів узагальнення (формули, моделі, тенденції та ін.);</p> <p>Інноваційні методи навчання:</p> <p>МНІ 4 – комп’ютерні і мультимедійні методи – дистанційне навчання.</p>
--	---

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Аграрне підприємство в умовах глобалізації економіки

Підприємство як відкрита економічна система. Завдання підприємства як відкритої системи у ринкових умовах. Еволюція поняття стратегії. Визначення стратегії як економічної категорії. Етапи розвитку підприємства у межах стратегічної моделі. Класифікація стратегій.

Підходи до опрацювання стратегії. Можливості, які дозволяє реалізувати стратегія на рівні підприємства. Принципи формування стратегічної моделі. Особливості стратегічних управлінських рішень, що покладаються в основу опрацювання моделі стратегії та її практичної реалізації.

Сутність стратегічних перетворень на підприємстві. Альтернативи інтенсивного зростання підприємства. Інфраструктурне забезпечення опрацювання стратегічної моделі.

Тема 2. Аграрний сектор економіки: модель, структура, механізми

Структура агропромислового комплексу. Агропромисловий комплекс та його структура. Мета та особливості аграрної економіки. Особливості сільськогосподарського виробництва. Вплив природних умов. Соціальні аспекти аграрної політики. Орієнтація на кінцевий результат. Механізм реалізації аграрної політики. Вироблення науково-обґрунтованих концепцій розвитку аграрного сектора. Визначення пріоритетних напрямів розвитку галузей АПК. Гносеологічні витоки аграрної політики держави. Інституціональні основи формування аграрної політики. Системно-синергетичні засади розвитку агропродовольчої сфери. Вибір пріоритетів аграрної політики. Оцінка ефективності аграрної політики.

Характеристика суб’єктів аграрної політики. Міністерство аграрної політики, його структура та функції. Роль Національної академії аграрних наук України у здійсненні аграрної політики. Структура НААН України. Характеристика роботи відділів НААН України.

Тема 3. Передумови стратегічного розвитку підприємства

Організаційний розвиток. Напрями реструктуризації сучасних підприємств. Прояви можливостей стратегії. Ознаки недостатнього обґрунтованої стратегії. Ключові характеристики стратегії. Індикатори стратегічних досягнень. Напрями аналізу внутрішнього середовища економічної системи.

Характерні можливі зміни економічної системи, що можуть бути закладеними у стратегічну модель. Чинники, що впливають на зміну організаційної структури підприємства. Проблеми формування організаційної культури підприємства. Завдання управління реалізацією стратегії.

Навчання персоналу, його ключові моменти. Альтернативна вартість, критерій Паретто-ефективності. Опір змінам: сутність, причини, методи боротьби.

Тема 4. Оцінювання зовнішнього середовища

Поняття зовнішнього середовища. Чинники, що визначають складність зовнішнього середовища. Характеристика чинників мікросередовища. Характеристика чинників макросередовища. Найбільш поширені моделі зовнішнього середовища економічної системи. Етапи проведення аналізу зовнішнього середовища. Схема аналізу зовнішнього середовища. Характеристика економічного механізму виникнення кризового стану. Сканування, його основні напрямки та інструментарій. Методичні матеріали для здійснення сканування. Моніторинг зовнішнього середовища. Прогнозування зовнішнього середовища. PEST – аналіз. SWOT – аналіз. Метод “5×5”. Метод “Перелік з 4^x питань”.

Тема 5. Діагностика стратегічного потенціалу аграрної галузі та підприємства

Сутність стратегічного потенціалу. Класифікація елементів стратегічного потенціалу. Принципи використання стратегічного потенціалу. Класифікація внутрішньовиробничих резервів підприємства. Класифікація ресурсів підприємства. Характеристика ресурсів підприємства як сукупності можливостей досягнення цілей економічної системи. Відмінності тактичного і стратегічного планування. Кроки, які необхідно здійснити при плануванні з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Методика оцінки стратегічного потенціалу. Ефект синергії.

Тема 6. Особливості аграрного ринку та його інфраструктури

Ринок. Види ринків. Структура ринку. Ринкова економіка. Теорії ринків. Сутність теорії А. Сміта. Теорія Д. Рікардо. Сучасні ринкові теорії. Види ринків. Ринкова система. Ринкове середовище. Парадигми ринку. Ринковий механізм. Конкуренція. Види конкуренції. Аграрний ринок. Агропродовольчий ринок. Функції ринку. Зовнішнє середовище існування суб'єктів господарювання. Мікросередовище. Макросередовище. Чинники, що визначають складність оцінювання зовнішнього середовища. Авторські моделі оцінювання зовнішнього середовища. Групи чинників зовнішнього середовища. Сканування зовнішнього середовища. Моніторинг зовнішнього середовища. Прогнозування зовнішнього середовища. Підходи до оцінювання зовнішнього середовища. Етапи аналізу зовнішнього середовища. SWOT-аналіз як основний метод оцінювання зовнішнього середовища. Ринкова інфраструктура. Функції інфраструктури. Елементи інфраструктури. Характеристика основних елементів ринкової інфраструктури. Економічна диверсифікація. Види диверсифікації. Мотиви диверсифікації. Асортимент. Номенклатура продукції. Асортиментна політика підприємства. Особливості диверсифікації аграрних підприємств.

Тема 7. Державне регулювання аграрного сектору економіки

Законодавча база у сфері аграрної політики. Сутність аграрної реформи. Етапи аграрної реформи в Україні. Виробничі тенденції аграрної продукції. Напрями державної підтримки аграрного сектору. Вплив держави на формування аграрної політики. Обов'язкові критерії державного впливу. Компоненти аграрної політики і потреба їх поєднання. Теоретична й методологічна основа аграрної політики держави. Державна політика щодо розвитку продуктивних сил і виробничих відносин в АПК. Паритет цін. Ціноутворення. Формування державного резерву. Дотації та субсидії. Податкова система в аграрному секторі. Мета і завдання діяльності держави в аграрній сфері. Державна підтримка аграрного сектора. Програми підтримки розвитку аграрного сектору економіки. Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору. Фіскальна політика в АПК. Світовий досвід державного регулювання в аграрній сфері. Вплив євроінтеграції на розвиток аграрної сфери. Регулювання світової агропродовольчої системи.

Тема 8. Характеристика найбільш розповсюджених стратегічних напрямків розвитку підприємства

Принципи діагностики стану підприємства у конкурентному середовищі. Алгоритм діагностики стану підприємства у конкурентному середовищі.

Оцінка маркетингової позиції підприємства. Схема оцінки конкурентних позицій підприємства. Сутність господарського ризику. Класифікація господарських ризиків.

Завдання створення стратегічної бази підприємства. Поняття стратегії бізнесу (за А.А.Томпсоном та А.Дж.Стріклендом). Чинники, що впливають на опрацювання стратегії бізнесу. Правила вибору стратегії за умов ризику (за І.Ансоффом). Характеристика найбільш розповсюджених стратегій бізнесу.

Сучасні моделі підприємства (мережеподібні, оболонкові, віртуальні, вертикальні (високі), горизонтальні (пласкі), едхократичні, партисипативні, гнучкі).

Тема 9. Механізм формування стратегії диверсифікації в аграрній сфері

Поняття терміну “диверсифікації”. Форми диверсифікації. Диверсифікація як інструмент використання переваг підприємства. Диверсифікація як організаційно-економічний чинник зростання ефективності виробництва. Збуджувальні мотиви здійснення диверсифікації. Мотиви для обґрунтування необхідності диверсифікації.

Наукові гіпотези диверсифікації. Джерела диверсифікаційних процесів. Сутність стратегії диверсифікації. Основні чинники, що зумовлюють вибір стратегії диверсифікації.

Різновиди стратегії диверсифікації. Аналіз рівня диверсифікації підприємства, його показники (за Р.Румельтом). Вимір диверсифікації (сутнісний та просторовий), їх характеристика. Асортимент. Номенклатура. Особливості диверсифікації аграрних підприємств

Тема 10. Стратегія зовнішнього розвитку підприємства в умовах євроінтеграції та глобалізації економіки

Зовнішньоекономічна діяльність як форма господарської діяльності підприємства. Стимули розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Цілі створення (з іншими державами) підприємств. Види спеціальних економічних зон. Інноваційна інфраструктура.

Цілі вивезення капіталу за кордон. Основні переваги іноземного інвестування. Інвестиційний клімат. Венчурний капітал.

Основні чинники, що враховуються при виході підприємства на закордонний ринок. Особливості міжнародних ринків.

Аспекти, що визначають необхідність стратегій зовнішнього середовища. Етапи процесу формування стратегії зовнішнього розвитку. Типи стратегій зовнішнього розвитку.

Типи конкурентів на міжнародних ринках. Стратегічні альянси (союзи). Зміст діяльності стратегічних альянсів. Принципи, необхідні для досягнення найкращих результатів від стратегічного альянсу. Притулки прибутку. Критичні ринки.

Тема 11. Альтернативність і декомпонування у стратегічному виборі

Сутність стратегічних альтернатив. Сутність методичного підходу щодо формування раціональної основи визначення стратегічних альтернатив розвитку підприємства. Стратегічні альтернативи. Ранжування стратегічних проблем підприємства.

Ключові чинники аналізу проблеми реалізації стратегічних задумів. Стратегічний вибір. Стратегічні альтернативи для малих, середніх та великих підприємств.

Системний аналіз як основа декомпонування цілей економічної системи. Послідовні аспекти декомпонування стратегічної мети економічної системи. Декомпонування стратегії підприємства, проблеми, які воно вирішує. Етапи декомпонування стратегії підприємства. Типи програм декомпонування стратегії підприємства.

Основні методи здійснення декомпонування стратегії підприємства. Роль інформації у здійсненні декомпонування корпоративної стратегії підприємства. Інформаційні фільтри, їх характеристика. Модель стратегічної інформації. Інжинирінг, його сутність та значення для

декомпонувannya корпоративної стратегії підприємства.

Основні види послуг, що надаються у ході інжинирингу. Контролінг, його зміст і види. Тактичний контролінг, його головні завдання. Стратегічний контролінг, його головні завдання. Експертні методи у процесі декомпонувannya стратегії.

Тема 12. Стратегічні аспекти у функціональних сферах діяльності підприємства

Сутність функціональних стратегій та їх призначення. Типи та взаємозв'язок між функціональними стратегіями. Процес вибору функціональної стратегії. Чинники, що впливають на формування функціональних стратегій. Матриця вибору функціональних стратегій. Проблеми, які вирішуються при формуванні функціональних стратегій. Місце стратегій у системі планів підприємства. Специфічні характеристики функціональних стратегій. Загальні характеристики функціональних стратегій. Контроль за реалізацією функціональних стратегій. Елементи функціональних стратегій. Сутність безпеки бізнесу. Основні елементи якості бізнесу.

Функціональні сфери діяльності підприємства. Елементи функціональних стратегій, що враховують функціональні сфери діяльності підприємства. Стратегічні аспекти дослідження функціональних сфер діяльності підприємства. Альтернативи, які необхідно враховувати при аналізі функціональних сфер діяльності підприємства. Складові виробничої програми підприємства. Складові маркетингової стратегії. Елементи фінансової стратегії. Кадрова стратегія. Різновиди інноваційної стратегії. Призначення стратегії соціального розвитку. Механізм аналізу внутрішнього середовища підприємства. Сутність стратегічного балансу підприємства.

Тема 13. Характеристика програм розвитку економіки та аграрного сектора на світовому, державному та регіональному рівнях

Сталий розвиток економіки у контексті. Концепції сталого розвитку суспільства (1992р., Ріо-де-Жанейро). Концепція управління, її сутність. Стратегічне управління. Характерні риси концепції стратегічного управління. Основні чинники, що впливають на формування характерних рис системи стратегічного управління. Мета стратегічного управління. Цільовий підхід та цільове управління. Чинники, що зумовлюють новий зміст концепції стратегічного управління. Основні сучасні напрями стратегічного управління. Основні принципи сучасного стратегічного управління. Проблеми стратегічного управління. Переваги стратегічного управління. Функції вищого керівництва при опрацюванні моделі стратегічної поведінки підприємства на ринку. Державні програми розвитку окремих галузей економіки.

Оцінювання результатів навчання

ПРН	Форми контролю
ПРН 7. Формулювати нові гіпотези та наукові проблеми у сфері економіки, пропонувати належні підходи та методи їх перевірки.	<ul style="list-style-type: none"> - усне опитування; - тестовий поточний контроль; - виконання завдань самостійної роботи (підготовка статті, виступи, доповіді, презентації); - розв'язування задач та ситуаційних завдань (кейсів); - екзамен.
ПРН 9. Вміти розробляти практично значимі пропозиції щодо підвищення економічної ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях.	
ПРН 10. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.	
ПРН 13. Вміти ініціювати, планувати, розробляти і обґрунтовувати проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.	
ПРН 15. Вміти використовувати в індивідуальних і колективних дослідженнях актуальних проблем економіки країни закордонні практики пошуково-інноваційної діяльності, ефективно співпрацювати в міжнародних проектах, за науковим, координаційним, організаційним, інформаційним, видавничим та експертним напрямками співпраці.	

Критерії успішного опанування програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, %	Максимальна кількість балів	Мінімальний пороговий рівень оцінок балів
ПРН 7. Формулювати нові гіпотези та наукові проблеми у сфері економіки, пропонувати належні підходи та методи їх перевірки.	20	20	12
ПРН 9. Вміти розробляти практично значимі пропозиції щодо підвищення економічної ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях.	20	20	12
ПРН 10. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.	20	20	12
ПРН 13. Вміти ініціювати, планувати, розробляти і обґрунтовувати проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.	20	20	12
ПРН 15. Вміти використовувати в індивідуальних і колективних дослідженнях актуальних проблем економіки кращі закордонні практики пошуково-інноваційної діяльності, ефективно співпрацювати в міжнародних проектах, за науковим, координаційним, організаційним, інформаційним, видавничим та експертним напрямками співпраці.	20	20	12
Разом	100	100	60

Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня досягнення програмних результатів навчання.

Форми оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форма контролю													
	Усне опитування		Тестовий поточний контроль		Виконання завдань самостійної роботи (Підготовка статті, виступи, доповіді, презентації)				Розв'язування задач та ситуаційних завдань (кейсів)		Екзамен		Разом	
	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів	Мін к-сть балів	Макс к-сть балів
ПРН 7. Формулювати нові гіпотези та наукові проблеми у сфері економіки, пропонувати належні підходи та методи їх перевірки.	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	12	20
ПРН 9. Вміти розробляти практично значимі пропозиції щодо підвищення економічної ефективності функціонування досліджуваних суб'єктів господарювання на мікро- та макрорівнях.	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	12	20
ПРН 10. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	12	20
ПРН 13. Вміти ініціювати, планувати, розробляти і обґрунтовувати проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	12	20
ПРН 15. Вміти використовувати в індивідуальних і колективних дослідженнях актуальних проблем економіки країни закордонні практики пошуково-інноваційної діяльності, ефективно співпрацювати в міжнародних проєктах, за науковим, координаційним, організаційним, інформаційним, видавничим та експертним напрямками співпраці.	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	12	20
Всього	12	20	12	20	12	20	12	20	12	20	12	20	60	100

Форми, шкала та критерії оцінювання **результатів навчання** при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

- **усне опитування:** (0-3 бали, для теми 13 – 0-2 бали); 0 балів – здобувач не готовий до відповіді або відповіді не вірні; 1 бал – відповіді правильні, але не достатньо обґрунтовані, 2 бали – відповіді чіткі, розгорнуті, з відповідними прикладами з чіткими відповідями на додаткові уточнюючі питання; 3 бали – здобувач обґрунтовує, яким чином ця тема може бути відображена у його дисертації;

- **розв'язування тестів** (0 – 1 бал). 0 балів – відповіді невірні; 1 бал – відповіді вірні; для тем 1, 4, 5, 6, 9, 10, 13 – максимальна оцінка 2 бали – за надані коментарі до відповідей тесту

- **виконання завдань самостійної роботи: підготовка статті, виступи, доповіді, презентації:** (0-2 бали); 0 балів – здобувач не підготував завдання самостійної роботи; 1 бал – підготовлено понад 70 % завдань самостійної роботи, 2 бали – підготовлено всі завдання самостійної роботи; для тем 3,4,7,8,11,12 максимальна оцінка 1 бал: 0 балів – завдання не виконане, 1 бал – завдання виконане в повному обсязі;

- **виконання вправ (розв'язування задач та ситуаційних завдань (кейсів) на практичних заняттях** (0 – 3 бали, для теми 13 – 0-2 бали): 0 балів – здобувач не виконав передбачений обсяг завдань; 1 бал – завдання виконано не в повному обсязі; 2 бали – завдання виконано в повному обсязі; 3 бали – завдання виконано в повному обсязі, наведено ґрунтовні коментарі до завдання та наукове обґрунтування отриманих результатів.

Форма проведення підсумкового контролю згідно робочого та навчального плану – екзамен.

Критерії та шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час підсумкового контролю (іспиту)

Об'єкт оцінювання: повнота викладення відповіді на екзаменаційні питання – 0-10 балів; демонстрація знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірного розуміння змісту основних теоретичних положень – 0-10 балів.

Відсутність (недостатність) тієї чи іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

За 20-бальною шкалою	Критерії оцінювання відповіді
16-20	Здобувач вищої освіти дає розгорнутий, правильний виклад матеріалу з екзаменаційних питань, вільно володіє науковою термінологією, розуміє її взаємозв'язок, вірно розуміння змісту основних теоретичних положень, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання.
11-15	Здобувач вищої освіти демонструє знання основних понять і категорій, вірно розуміння змісту основних теоретичних положень, але допустився деяких неточностей у викладі матеріалу з екзаменаційних питань, тим самим залишилась нерозкритою частина екзаменаційного білета (до 25 %) за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно.
6-10	Здобувач вищої освіти демонструє знання окремих понять і категорій, достатнє розуміння змісту основних теоретичних положень, але допустився суттєвих неточностей при поясненні того чи іншого аспекту екзаменаційних питань, недостатньо детально розкрив предмет питань, або міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційних питань; залишається тим самим нерозкритим до 35 % їх змісту.
1-5	Здобувач вищої освіти при відповіді на екзаменаційні питання допустив суттєві помилки змістовного характеру, зміст відповіді свідчить про прогалини у знаннях або ж про невірне розуміння окремих понять і категорій та теоретичних аспектів екзаменаційного питання; залишається тим самим нерозкритим до 50 % їх змісту. Виконання задовольняє мінімальні критерії.
0	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, або містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставлених питань, залишається тим самим нерозкритим більше 50 % їх змісту. На поставлені екзаменаторами запитання студент часто не знає правильної відповіді.

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни
Розподіл балів оцінювання знань з навчальної дисципліни
(денна форма навчання, підсумковий семестровий контроль – іспит)

Назва теми	Види навчальної роботи здобувачів вищої освіти				Разом за темою
	Усне опитування	Тестовий поточний контроль	Виконання завдань самостійної роботи (Підготовка стагті, виступи, доповіді, презентації)	Розв'язування задач та ситуаційних завдань (кейсів)	
Тема 1. Аграрне підприємство в умовах глобалізації економіки	-	2	2	-	4
Тема 2. Аграрний сектор економіки: модель, структура, механізми	3	1	2	3	9
Тема 3. Передумови стратегічного розвитку підприємства	-	1	1	-	2
Тема 4. Оцінювання зовнішнього середовища	3	2	1	3	9
Тема 5. Діагностика стратегічного потенціалу аграрної галузі та підприємства	3	2	2	3	10
Тема 6. Особливості аграрного ринку та його інфраструктури	3	2	2	3	10
Тема 7. Державне регулювання аграрного сектору економіки	-	1	1	-	2
Тема 8. Характеристика найбільш розповсюджених стратегічних напрямків розвитку підприємства	-	1	1	-	2
Тема 9. Механізм формування стратегії диверсифікації в аграрній сфері	3	2	2	3	10
Тема 10. Стратегія зовнішнього розвитку підприємства в умовах євроінтеграції та глобалізації економіки	-	2	2	-	4
Тема 11. Альтернативність і декомпонування у стратегічному виборі	3	1	1	3	8
Тема 12. Стратегічні аспекти у функціональних сферах діяльності підприємства	-	1	1	-	2
Тема 13. Характеристика програм розвитку економіки та аграрного сектора на світовому, державному та регіональному рівнях	2	2	2	2	8
Екзамен	-	-	-	-	20
<i>Всього балів</i>	20	20	20	20	100

Політика оцінювання

Академічна доброчесність:

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавської державної аграрної академії. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Дедлайни та перекладання:

Практичні завдання, завдання зі самостійної роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-30%). Перекладання поточного та підсумкового контролю відбуваються за наявності поважних причин з дозволу директорату.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Андрійчук В.Г. Економіка агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с
2. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2018. 600 с
3. Економіка підприємства: підручник / за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: КНЕУ, 2019. 551 с. 7. Економіка підприємства: задачі, кейси, ділові ігри / за заг. ред. Г. О. Швиданенко. Київ: КНЕУ, 2018. 307 с.
4. Коваленко Ю.С. Аграрний ринок України: організація та управління К. : ІАЕ УААН, 1998. 108 с.
5. Кудлай В. Г. Економіка і організація агробізнесу: практикум. Київ: КНЕУ, 2020. 211 с.
6. Малік М.Й., Півторак В. С., Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А. Концептуальні оцінки перспективи розвитку малих аграрних підприємств. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність: монографія /Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін.]; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с. (С. 151 –157).
7. Мамчур В. А. Аграрний ринок як механізм координації й стимулювання інноваційної діяльності. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія/ 409 116 [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. Київ. ННЦ —ІАЕ» . 2014. 516 с.
8. Могильний О.М. Трансформація організаційно-правових форм сільського господарства: від багатокладності до латифундації. Економіка АПК. 2021. № 1. С. 15–27.
9. Могильний О.М., Козак М.І. Сировинна орієнтація аграрного сектору та її соціально-економічні наслідки для України. Економіка АПК. 2021. №3. с. 19–32.
10. Модернізація матеріально-технічної бази аграрних підприємств: моногр. / за ред. О. В. Захарчука та В. Д. Войтюка. Київ-Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2019. 305 с.
11. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг.ред. акад. НААН П.Т. Саблука. К. : ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.

12. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі: наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» / [кол. авторів: Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, В.Я. Месель-Веселяк ... Мамчур В.А. та ін.] Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019. 114 с.
13. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі: наукова доповідь / Ю. О. Лупенко, О. Г. Шпикуляк, В. Я. Месель-Веселяк та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2019. 114 с.
14. Самойлик Ю.В. Агропродовольчий ринок в умовах економічних змін: суть і класифікація. *Управління соціально-економічним розвитком в умовах змін: монографія* / [заг. ред. д. держ. упр., професора Т.М. Лозинської]: Полтавська державна аграрна академія. Полтава : ФОП Гаража М.Ф., ТОВ Сімон, 2017. С. 9-20.
15. Самойлик Ю.В. Агропродовольчий ринок: розвиток в умовах глобалізаційних викликів економіки: монографія. Полтава, 2018. 494 с.
16. Самойлик Ю.В. Механізм підвищення енергоефективності виробництва продукції в аграрному секторі економіки. *Енергоефективність економіки: проблеми сьогодення та майбутнього: колективна монографія* / за заг. ред. В.Я. Чевганової. Полтава: ПолтНТУ, 2017. С. 34-46.
17. Самойлик Ю.В. Соціально-економічна сутність ринку в умовах глобалізації. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки підприємства: монографія* / під заг. ред. д.е.н., проф. О.Б. Чернеги, Донецьк.нац.ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Кривий Ріг. ФОП Залозний В.В., 2017. С. 191-209.
18. Семенов В. Ф., Сіваченко І. Ю., Федоряка В. П. Загальний курс агробізнесу: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, І. Ю. Сіваченка. К.: Знання, КОО, 2000.
19. Семенов В. Ф., Сіваченко І. Ю., Федоряка В. П. Кирилова О. Л. Основи агробізнесу: Навч. посіб. / За ред. В. Ф. Семенова, І. Ю. Сіваченка. Одеса: ОКФА, 1997.
20. Сіваченко І. Ю. Міжнародний агробізнес: Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2003.
21. Топ 100 латифундистів України / Национальный агропортал латифундистов. веб-сайт. URL: <http://latifundist.com>.
22. Топ-200. Рейтинг агрокомпаній України. веб-сайт. URL: <http://delo.ua>.
23. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: Практ. посіб. / За ред. П. Т. Саблука. К.: ІАЕ, 2000. 556 с.
24. Шпичак О. М., Лупенко Ю. О., Боднар О. В. та ін. Методичні положення щодо функціонування системи економічних важелів підвищення споживчої вартості сільськогосподарської продукції та продовольства / за ред. О. М. Шпичака Київ: ННЦ «ІАЕ», 2020. 70 с.
25. Beventer E. and Fon Hampe J. Basic knowledge of the market economy in eight lectures: 1993. P. 176.
26. BusinessDictionary. веб-сайт. URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/market.html>
27. Samoilyk Iu. Development indicators of agricultural sector in the world. *Mechanisms of interaction between competitiveness and innovation in modern international economic relations: collective monograph* / edited by M. Bezpartochnyi, in 4 Vol. / ISMA University. Riga: "Landmark" SIA, 2017. Vol.4. pp. 128-137.
28. Samoilyk Iu. Industry features of structuring of agricultural markets. *Formation of modern social, economic and organizational mechanisms development of entities agrarian business: collective monograph.* / edited by M. Bezpartochnyi / ISMA University. – Riga: "Landmark" SIA, 2017. 180 p.
29. Samoilyk Iu. Strategic estimations and vectors of Ukraine's social and economic development in the conditions of european integration and the world partnership monograph / edited by V. Yatsenko. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 2017. pp. 308-318.

Допоміжні

30. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 5 / за ред. П.Т. Саблука та ін. К.: ІАЕ УААН. 2002. С. 433.

31. Батуріна М., Луков В. Ринок: сутність, основні поняття і структура. К. 2005. 384 с.
32. Башнянин Г.И. Экономические системы: монография. Т. 4 Львов: Лига-Пресс, 2013. 508 с.
33. Башнянин Г.И. Генеза ринкової економіки (політекономія, макро-, мікроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси банку, інвестиції, біржова діяльність): терміни, поняття, персоналії). За ред. Г.И. Башнянина, В.С. Іфтемінчука. К. : Магнолія плюс, 2004. 688 с.
34. Башнянин Г.И. Економічні системи: монографія: Т. 4. Львів : Ліга-Прес, 2013. 508 с.
35. Березін О.В. Продовольчий ринок України. Теоретико-методологічні засади формування і розвитку : монографія. К. : Центр учбової літератури, 2008. 184 с.
36. Васелевський М. Економіка логістичних систем : монографія / за наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. Львів : В-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2008. 596 с.
37. Гесць В., Філіпенко А.С., Будкін В.С. Ринкова трансформація в Україні: здобутки, труднощі, уроки. Україна і світове господарство на межі тисячоліть К. Либідь, 2002. С.15.
38. Карпенко Н.В. Господарські зв'язки в інфраструктурному комплексі продовольчого ринку України Полтава : РВВ ПУСКУ, 2004. 122 с.
39. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В. А., Авраменко Ю.О. Інституційно-правове забезпечення розвитку сімейного фермерства в Україні. Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019, 212 с.
40. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В. А., Авраменко Ю.О. Тенденції розвитку сімейних фермерських господарств. Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019, 212 с.
41. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. Економіка АПК. 2017. №12. С. 5-10.
42. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. База даних “Законодавство України” / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas>
43. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини: Закон України від 03.09.2013 № 425-VII – База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18>
44. Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”: Закон України від 20.11.2012 р. № 5459-17. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
45. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України № 237/96-ВР від 07.06.96. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
46. Про захист економічної конкуренції: Закон України № 2210-III від 11.01.2001. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
47. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. за № 771/97-ВР. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
48. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: проект закону номер реєстрації № 5448 від 24.11.2016. База

даних “Законодавство України” / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576

49. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 № 742-IV. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742-15>

50. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

14. Інформаційні ресурси

51. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АІФРУ) – (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). web-site. URL: <https://smida.gov.ua/>

52. Аграрне інформаційне агентство. web-site. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-tovariv-agrarnogo-eksportu-z-ukraini-u-2017>

53. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. веб-сайт. URL: <http://sfs.gov.ua>

54. Офіційний сайт Європейської Комісії. веб-сайт. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs

55. Офіційний сайт Спілки виробників органічних сертифікованих продуктів. веб-сайт. URL: www.organicukraine.org.ua

56. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу (EUROSTAT). веб-сайт. URL: <http://epp.enrostat.ec.europa.eu/portal/pageportal/eurostat/home/>

57. Офіційний сайт ТОВ “Органік стандарт”. веб-сайт. URL: www.organicstandard.com.ua

58. Офіційний сайт ВГО “Союз учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України”. веб-сайт. URL: <http://www.coop-union.org.ua>

59. Статистичні дані FAOSTAT. веб-сайт. URL: <http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/download/FB/FBS/E>

60. Agriculture, value added. web-site. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

61. Global Organic Market Access (GOMA). A project of FAO, IFOAM and UNCTAD. web-site. URL: <http://www.goma-organic.org/about/project>

62. Globalization. Standford Encyclopedia of Philosophy. веб-сайт. URL: <http://plato.stanford.edu/en-tres/globalization/>

63. KOF Globalisation Index. web-site. URL: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

64. Major agribusiness website. <https://latifundist.com/rating>

65. The Global Competitiveness Report. web-site. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

66. The global risks report 2018 web-site. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2018>

67. U.S. department of agriculture. web-site. URL: <https://www.usda.gov>

68. Ukrstat / Economic Statistics / Economic activities / Agriculture, forestry and fishing households-households. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. web-site. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

69. Understanding The WTO. What We Stand For. web-site. URL: https://www.COT.org/english/theCOT_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm